

13 JAN 2003

**SCENARIO OF SUSTAINABLE AGRICULTURE
IN THAILAND**

PANYA MANKEB

๒

With compliments
of

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

**A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILMENT
OF THE REQUIREMENTS FOR
THE DEGREE OF DOCTOR OF EDUCATION
(ENVIRONMENTAL EDUCATION)
FACULTY OF GRADUATE STUDIES
MAHIDOL UNIVERSITY
2002**

ISBN 974-04-2398-1

COPYRIGHT OF MAHIDOL UNIVERSITY

TH

P1980

๒๐๐๒

C.2

Copyright by Mahidol University

4037276 SHED/D : MAJOR : ENVIRONMENTAL EDUCATION;
Ed.D.(ENVIRONMENTAL EDUCATION)

KEY WORDS : SCENARIO / SUSTAINABLE AGRICULTURE /
ENVIRONMENT

PANYA MANKEB : SCENARIO OF SUSTAINABLE AGRICULTURE IN
THAILAND. THESIS ADVISORS : MANEE CHAITEERANUWATSIRI, Ph.D.,
PATTARABOON PICHAYAPAIBOON, Ed.D., UTAI PISONE, Ph.D. 222 P. ISBN
947-04-2398-1

The purpose of this research was to study the scenario of sustainable agriculture (SA) in Thailand for the next 15 years (2016). The Ethnographic Delphi Future Research (EDFR) was utilized in data collection process. Twenty-three experts were selected using snowball sampling method. The experts were interviewed and were required to answer the questionnaires for two rounds. The data were analyzed using descriptive statistics: Median, Mode and Interquartile range. To analyze the cross-impact, 152 informants who were administrators and field officers whose work related with SA were selected by purposive sampling method. The cross-impact questionnaires were analyzed using cross-impact probability matrix.

The results reveal the scenario of sustainable agriculture according to the experts' forecasting in six trends: 1) Learning process, 2) Extension, 3) Research and development, 4) Production, marketing, processing and products, 5) Organization/Institution development, and 6) Natural resources-based management.

It can be concluded that external environments which involve social, cultural, political, science and technological, economic, ecological, and policy environment will provide more opportunities for SA in the future. As for the learning process, SA can be said to be able to strengthen farmers' organizations and networks, the pattern of which is diversified and flexible, and can create role models for farmers and communities. Meanwhile, extension gives great importance on learning process with farmer-centered development, agro-ecosystem holistic approach, community fund and human resource development. Research and development concentrate on interdisciplinary approach through Community-based Action Research, the critical roles of farmers and community organizations in the SA research, and integrated local wisdom onto the research and development process. Production, marketing, processing and products should consider the importance of quality and standard, local wisdom, and self-reliance based on appropriate technology so as to maintain the environmental soundness. Organization/Institution development, in addition, will strengthen the capacity of farmers and community organizations to manage their learning process and community plan in order to arrange the Agricultural Community Learning Center. Finally, natural resources-based management will enable the local and its organizations to use the resources properly through the community's participation and networks.

The recommendations of the research are that SA policy should be included in the national agenda on agriculture. Farmers transferring to SA system should gain agricultural support from the government through groups and learning process. The curriculum on environmental education in educational institutions should be improved while human resource development, allocation of resources, and organization establishment should be promoted. Lastly, SA development should be monitored systematically and continuously.

4037276 SHED/D : สาขาวิชา : สิ่งแวดล้อมศึกษา ; ศษ.ค. (สิ่งแวดล้อมศึกษา)

ปัญญา หมั่นเก็บ : อนาคตภาพเกษตรยั่งยืนในประเทศไทย (SCENARIO OF SUSTAINABLE AGRICULTURE IN THAILAND) คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ : มาณี ไชยธีรานุวัศศิริ, ค.ศ., กัทรบุรณ พิชญไพญญ์, Ed.D., อุทัย พิสมร, Ph.D. 222 หน้า. ISBN 974-04-2398-1

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอนาคตภาพเกษตรยั่งยืนในประเทศไทยในอีก 15 ปีข้างหน้า (พ.ศ.2559) โดยใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ Ethnographic Delphi Futures Research (EDFR) จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านเกษตรยั่งยืน จำนวน 23 คน ด้วยวิธีการเลือกตัวอย่างแบบ snowball sampling ทำซ้ำและป้อนข้อมูลกลับให้กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อหาฉันทามติ โดยใช้แบบสอบถามตามเทคนิคเดลฟี (Delphi) จำนวน 2 รอบ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่ามัธยฐาน ฐานนิยม และพิสัยระหว่างควอไทล์ วิเคราะห์ผลกระทบภาคตัดเพื่อพิจารณาแนวโน้มและเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นด้วยแบบสอบถามกับผู้ที่เกี่ยวข้องการพัฒนาเกษตรยั่งยืน ประกอบด้วยหัวหน้าหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติจำนวน 152 คน โดยวิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) สถิติที่ใช้วิเคราะห์ผลกระทบภาคตัด คือ ความน่าจะเป็นขั้นต้น ความน่าจะเป็นแบบมีเงื่อนไข และค่าอัตราส่วนเด็คค่อ

ผลการวิจัยพบว่าผู้ทรงคุณวุฒิได้ประมวลภาพอนาคตภาพเกษตรยั่งยืนได้ดังนี้ 1) กระบวนการเรียนรู้เกษตรยั่งยืน 2) การวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เกษตรยั่งยืน 3) การส่งเสริมเกษตรยั่งยืน 4) การผลิต การตลาดและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ 5) การพัฒนาองค์กร/สถาบัน 6) การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นปัจจัยพื้นฐานการผลิต

ประมวลภาพอนาคตภาพทั้ง 6 ภาพสรุปได้ว่า ในอนาคตปัจจัยภาพแวดล้อมภายนอกจะเป็นทั้งโอกาสและข้อจำกัดในการพัฒนาเกษตรยั่งยืนของประเทศไทย ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นโอกาสมากกว่าข้อจำกัดทั้งปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม การเมือง เทคโนโลยี เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและนโยบาย ในด้านกระบวนการเรียนรู้เกษตรยั่งยืนจะให้ความสำคัญกับการพัฒนากลุ่มเกษตรกร องค์กรเกษตรกรและเครือข่ายการเรียนรู้ รูปแบบการเรียนรู้มีหลากหลายและยืดหยุ่น สร้างและพัฒนาเกษตรกรและชุมชนต้นแบบ ในด้านการส่งเสริมเกษตรยั่งยืนจะให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้โดยให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เน้นการพัฒนาระบบนิเวศแบบองค์รวม ส่งเสริมกองทุนชุมชนเพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน พัฒนานุเคราะห์ด้านการส่งเสริมให้เป็นวิทยากรกระบวนการ ในด้านการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เกษตรยั่งยืนจะเน้นการวิจัยแบบสหวิทยาการ โดยวิจัยปฏิบัติการอิงชุมชน เกษตรกรและองค์กรชุมชนจะเป็นนักวิจัยหลักในการพัฒนาองค์ความรู้เกษตรยั่งยืน วิจัยและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ในด้านการผลิต การตลาดและการแปรรูปผลิตภัณฑ์จะเน้นคุณภาพและมาตรฐานบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีที่เหมาะสมและการพึ่งตนเองของชุมชน ในด้านการพัฒนาองค์กร/สถาบันจะเน้นการพัฒนาองค์กรชุมชนเข้มแข็งให้สามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้และจัดทำแผนชุมชน โดยเพิ่มขีดความสามารถของศูนย์เรียนรู้ชุมชนด้านการเกษตร และให้เกษตรกรเป็นผู้มีบทบาทหลักในการดำเนินงาน ในด้านการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นปัจจัยพื้นฐานการผลิต เน้นการอนุรักษ์ พัฒนา พื้นฟูระบบนิเวศ โดยสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนและสร้างเครือข่ายความร่วมมือของภาคีการพัฒนาต่าง ๆ ข้อเสนอแนะจากการวิจัย นโยบายเกษตรยั่งยืนควรเป็นวาระแห่งชาติด้านการเกษตร รัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนปัจจัยพื้นฐานแก่เกษตรกรที่ปรับเปลี่ยนระบบการผลิตเป็นระบบเกษตรยั่งยืนแต่อยู่บนพื้นฐานของกระบวนการกลุ่มและการเรียนรู้ของเกษตรกร ปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาโดยสอดแทรกเนื้อหาเกษตรยั่งยืน การพัฒนาบุคลากร การสนับสนุนทรัพยากร การจัดองค์กรและการติดตามประเมินผลด้านเกษตรยั่งยืนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง